

տակ քնիք, ուր կը կարգադրէ՝ մահաւորի Բ.Բ. Վերջի եւ զատարկ էջերուն մէջ կայ նաեւ 4 տող գիր՝ որ ընթեւած է. կը տեսնուին միայն «Վաղմթէն...» առ շաւրականս, իսկ վերջին էջը երկու քնիք՝ երկուքն ալ նոյն անձի եւ նոյն ձեւով. ուր կը կարգադրէ. — Ը. Բ. (Միտաք)։

(Հարաւստիքի)

Հ. Յ. ՄԱՍՏՈՒՆՅԱՆ

ՄԱՍՏՈՒՆՅԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ե.

ԳՐԱԿԱՆ ՅԱՆՆԱԲԵՐՆԵՐ ՍԵՆՏՈՆ ՎՐԵՍ՝

1.

Լատերերէն թագաւորներուն իրենց պետական տաճարներէն երկրորդն ըլլած արեւելեան պաշտօնականութեանց ու արշաւանաց զխաւար առաքական էր շատ անգամ հիւսիսակողման «նշիք» երկիրը՝ այն լեւանագաւառը, որ Դիզախայ արեւմտեան զխաւար ակնադիրէն սկսեալ՝ մեծ աղեղ մը կողմնով՝ մինչեւ վերին ու ստորին ծով՝ այսինքն մինչեւ Վանայ ու Ուրմայ լճերը, եւ գեղ ի հարաւ յաւաթ իրեալով՝ մինչեւ մեծ ու փոքր Զար կը տարածուի։ Բնակեալքի արձանագրութիւնները բերդերու եւ լեւանաւաճաղի բազմութիւն մը կը յիշեն, որ այս գաւառին մէջ է՝ իշխան. նմանապէս առանգուած են նաճանգներու, գետերու եւ ժողովրդաց անուններ։ Բայց հաղաթաւոր տարիներու անկէքը ման ժողովային բան այտաղ այնպէս տալիս ու վրայ ըլլած է, որ մինչեւ հիմայ հետազոտողներուն կարելի է եղած չէ առանգուած անգիրներէ գիրքէ արշըլ՝ ի իսկ առեալ ըստի մը օտկաւութիւն բացատրութիւն՝ որոնց պիտի դառնանք տեղագրական մասին մէջ։ Սաշափը յայտնի ու հաստատուն է, որ «այլերի բոլոր անունները

նմանաձեւ գրող մը կը կրեն, ինչպէս որ գլխաւորաբար (—բէ, —էն, —էք) վերջաւորութիւնները կը ցուցնեն, եւ ամենէն աւելի յշտակ ու ամբողջ արեւելեան լեւանագաւառն անուանց կը նմանին։ Այս գրողն ոչ սեմական է, ոչ իրանեան եւ ոչ ալ եւրոպական. ամենէն աւելի թերեւս կաւկասեան լեզուախոյնին հետ կարենայ համամատեղ. եւ ուր հայերէնի մեքանորութիւն մը կը տեսնուի (օրինակի աղագու՝ անուանց ամբողջական — անի վերջաւորութիւն՝ ինչպէս ի Միլիտարուէ, Ունգամուէ, կամ — անդ)՝ ինչպէս ի Հուրեմուէ, Մագարուէ, պէտք ենք հին կաւկասեան կաղնի մասը աչքէ չկորցնենք, որ իբր ժառանգութիւն սպրդած մտած է այս ի բնէ եւրոպացի բնուրին մէջ՝ նախկին պարողեան կամ մինչեւ լեզուաց աղեղնութեամբ, որոնց լեզուն միզի մասամբ ծառայի էր տապեան ըսուած սեպագիրներին։ Եւ որովհետեւ՝ անգրէնածիններու՝ արձանագրութեանց միջնորդութեամբ վկայեալ այս անուններէն ամենեւեւ հետք մը մնացած չէ, ուստի պէտք ենք բնի թէ բնակիչներն ալ յոյնացո ժամանակաց փոխուած են. նախկին բնակիչները ընչուած են կամ նորիկ ժողովրդաց լեզուն առած։ Այս փոփոխութիւն առաջի յալաց անհնայով՝ զարմանալու չենք, որ Լատերեանցն ու պարսկեան բնակեալքներն ապահով ու շղարկելի վկայութիւն մը չեն տար այն ժողովրդեան վրայ, որուն պատմական անցքերը նկատողութեան տանալ կ'ուզենք։ Միայն ժողովրդեան մը անուան նկատմամբ տարբերոյ կրնայ ըլլալ։

Տեղիքի աղեղաց տաճարներուն մէջ՝ մինչեւ վերին Ֆրաթ՝ այսօրեան օրն եւ դրանք վկայութեանց համամայն առաւել ըսին 400 տարի ի վեր իրանեան խաւար ժողովրդներ տարածուած կը գտնենք։ Թագուսթ — Բագուսթ — Բաւաշոյն (իբր 1100ին Ն. Բ.) յաղմութեան տախտակներն անգամ՝ խաւար անունով մեծ ժողովրդ մը կը յիշեն, որուն բնակավայրն եղած է անաստաւան Բարիա լեւանագաւառը՝ Դիզախայ զխաւարայինաբերկամ այսօրեան Զիբէնէ — օտիկ արեւելակողմը։ Թագուսթը՝ որ Կաւմանք երկիրը յաղմութիւն կանգնած էր Մուսկոյաններու վրայ, — որ հարձակ երկիրը նուաճած, Կաւմանքները Դիզախի վկայէ փախչող մնացորդները հալածեց եւ անոնց դաշնակիցներուն՝ Բուրաքները հանդիպեցաւ եւ անոնց Մամի գետին թով յաղմեց։ Կաւմանքներու եւ Բուրաքներու դէմ երկրորդ արշաւանքով մը թագաւորը Բարիա լեւանագաւառը մտաւ եւ հոս մինչ ամբար բերդեր մի առ մի առաւ։ Բիշ մը վերջը թագաւորը՝ Զարի արեւելակողմը՝ Սարասուշ, Ամանուշ եւ Սարաւասուշ գաւառները կը գտնենք։ Ապի գաւառէն արեւմուտք դարձաւ, Կիւլքիի Սուգի նահապէ նուաճեց ու հոս Բուրաքներու եւ Բիւթ Ալամանի յիմի նահապետներուն խմբերուն դէմ կուսեցաւ։ Այս տեղէն սեպ ու ցից լեւանագրութիւն ու լեւանց վրայէն Նայիրի բազմութիւն իշխանութիւնները մտաւ՝ հասնելով մինչեւ «Վերին ծով»՝ ափուները։ Այս Բուրաքները ետքէն ալ չեն յիշուիր, Թէպէտ եւ թագաւորները շատ անգամ

է Հաւնդիսի անցեալ տարւած Հոկոս. Յուլիոս մէլ (էլ 320) արդէն համառօտ տեղեկութիւն մը տուած էր խմբագրութիւնու Փորթ. Վիլհելմ Տոմաշեկի թիւ ատենին՝ Վիսնայի Ալադմիթայի փոխադասական-պատմական Դասին գրուածքով մէջ Տրատարապոլուսից երկաւորութեան Ա. մասին վրայ, եւ ինստացած ալ էր ըստ կարելւոյն շուտով նոյն նշուարքական աշխատասիրութիւնը ընթերցողաց ծանօթացնել։ Այս ինստուսի է զոր կը կատարենք ինչպէս՝ Գոթոյս անունը է. Sasun und das Quellengebiet des Tigris. Historisch-topographische Untersuchung von Wilhelm Tomaschek, corresp. Mitglieder der kais. Akademie der Wissenschaften. Wien, 1895, 8° pp. 44. (Տաւնակ) ի Sitzungsberichte der kais. Akad. der Wissenschaften in Wien, philosophisch-hist. Classe. Հոս. CXXXIII. — (Վ. Տոմաշեկի Սասուն եւ Տիգրիսի աղբորակաց ատմանները. պատմական-տեղագրական իրաւարկութիւն)։ — Աստ եւ այժմ անհնդիս ունիք միայն առաջին Մասը՝ «Պատմական տեղեկութիւնը Սասունի վրայ»։ — Երբ տեղագրական բաժինն ալ լոյս տեսնէ՝ այն ալ ընթերցողաց կը ծանօթացնենք։

յաղթական մասն են նայիրի. ընդհակառակն սակայն կը յիշուի Կիբը կամ Կիբը երկիրը՝ որ Կաշարի լեւան (Գարսամ տարի) եւ Ատառու-րոտ հարաւային զաւթմափին մէջ կը տարածուի. Անշուշտ այս հարաւային զաւթմափին մէջ մասն էր Քուրտներու անտառախիտ Քարիա լեռնա-գետաւոր, զոր պէտք էրք Հաննիթի (Նշտ) ա-րեւելակողմը փնտռել. այս կողմեր այսօր ալ թաւ անտառներ կը գտնուին: Անուանց նայնաթիւնը միայն իրաւունք չի տար Քուրտներէ իրանեան Բրդերու հետ նայնացնելու. առ առաւելն կարելի ըլլայ թերեւս ըսել՝ թէ Պարսից ազգակից Քուրդ յեղբ՝ որ յայնապէս յետք գաղթած է, անդրե-նանիներու անունն իրեն սեփականացնելու, ինչ-պէս որ քանի մը քննիչը Մաապցիներու համար այս բանն նման կերպով եղած կ'ընգտնեն: Բե-նիմոնի ժամանակն արգէն Karðoðuxi կամ Կոր-գոսը բռնելով Բոստան-չայի հարաւարկոյման եր-կիրները կը հասկըցուէին. մէկու կողմէ՝ Բիթլիս-անի աղբերաց սահմանները՝ միայն հայ եւ Միւզ-գոնիացիք, հայրենացիք եւ Տաւրուքեցի բա-նակներ գտաւ. յայնու Հաննիթի մէջ ետքէն արա-ւոյնցիք Ռարաքիք բնակեցան, զոր մէկը գծաւա-րու պիտի սւղէ Քուրտներու հետ նայնա-ցնելու:

Հանեւեալ գէպն ալ զմէջ Ասորեստան-ցոյց ժամանակը կը տարն. Գ. Թագաւորութեան մէջ Փթ. 37 կ'ըսուի. «Սենեքերիմ՝ արքայ Աս-րեստանայ... մինչդեռ երկիր պագաներ (ի նի-նուէ)... Ներսարայ սաստանայ իւրով, Աքրամե-լէք եւ Սարասար՝ որդիք նորա հարին զնա արով, եւ ինքեանք զեքան յերկին Աքարապայ, եւ թագաւորեաց Ասորան (Ներսար)՝ որդի նորա: Աբիզգենէս կ'ըսէ թէ հայրասպանք փախան ի քաղաքն տօն Բսճանւոյն. անշուշտ Բսճանւոյն զորո՞ւ պիտի ըլլայ: Բսճանւոյն (Ասորեստանցոյց՝ Գուզանա)՝ Մեղիթներէ ձաքորն վրայ էր, Այլք Պրովպիտի Բիճանո՝ այսինքն Աբշար (Աման) կը համարեն, որ Գերշանի մէկ գիւղն է վերին Ֆրատի վրայ: Ասորքան իւր արքանաթագութեան մէջ կը պատմէ թէ ինքն իւր իշխանութեան եւ հրամա-նատարութեան ստեղծ՝ Ռարաքիք գէժ պատե-րացմունչ ետքը՝ իւր հախառնորդաց վրայ Քաւ-լած է, եւ վերջին անգամ Մելիթու երկիրն անոնց հասնելով՝ զանոնք կատարելապէս խորտակած է. եւ անմիջապէս Ասորի ինքնակող հրատարակած է: Այս գէպը հանգիպած է 681ին (ն. Ք.): Տարախոյ չկայ որ այն ստեն գաշնակից էին ապրա-տամբեցան Ռարաքիք՝ երբայսրան բնակորին Աքա-րան (որուն տեղ Ալուզատա՝ առանց տոհմական յարաբերութիւնները՝ քննելու, բայց աշխարհա-գրական մտքը սղելով՝ «յերկին Հայոց» կը զնէ) ու Մելիթու, ուր Գուզանայի վրայէն փախելով ապա-տանած էին հայրասպանք Ասորքանի գէժ բանակ կամբլու նպատակաւ. — Սենեքերիմի երկրորդ որդւոյն՝ Սարասարայ (երբ Շարեգեր կամ Շարա-գար, Գովնպորի քով Շարսար, Հնախա. Փ. 1, 5) անունն մէկ ուրիշ ձեւն է Սանասար. Այս ձեւը տեսած է գէթ Մար Աբառ Կատիսա տարի կրօ-նաւորը, որ առաջին անգամ փորձած է Հայոց

հնագոյն պատմութիւնը գրել: Կ'ըսէ թէ Մորնայ արքունի գիւտնը գործածած է, սակայն իւր զիշուոր արդիւնն է Ս. Գիբրը: Անուանց նմա-նութեան խաղաղ երեւոյթի իրեն բաւական եղած է այլեւայլ զոյցներն ու առապիւններ գարնիներու: Այսպէս ի միջն պիտի Ս. Գրոց Սենէ՝ Տաւրա լե-ւան հայրենէ Սէ՝ կամ Սիճ լեւան անուանակո-ւնէթեան հետ միացուցած կապած է, ինչպէս նաեւ Ս. Գրոց Սանասարը (Սարասարը) տաւրուս-բնակ Սանասան կամ Սանասուն անուն ժողովրդ-դեան հետ: Կամայ կամայ ժամանակաց իրենուն ուղիորական գարձած է հայ իշխանական տանց ա-նուններն Ս. Գրոց անուններն յաւաճը ընել կամ երբայցեքեղնով մկնել: Արժանեաց տան մէջ Սենեքերիմ անունը սովորական գարձած է. երբայցեքեղն շարաթ բառն կը մկնէին Սիւրաթ, Բազարտանեաց նախահայրը՝ Բազարաւ (որ յոյ-անապէս իրանեան անուն մըն է, бага-тата — бага-дaтa) կ'ըսուի թէ հրեայ մըն է. եւն:

Մ. Խորենացւոյ քով գիրք Ա. գլ. 9. կը կորդարը. Քսիսութիւն Սիմը (Շիւմ) ծնաւ. եւ տակաւ իւր լեռնային եւ արդիւրաշատ հայրենիքը Սիմ լեռան անուանեց. Բաշլէ Մարեքիս այս լեռը Զուռան կամ Զարուանը կը կոչեն. եւ այս Զա-րուանը անունը կը կրէ լեռնագաւառ մը Ասրպա-տականն ու Հայոց երկրին մէջ: Սիմ՝ Տարուն ա-նունով որդի մը ծնաւ, որուն անունովը գաղաղայի ու գետաշատ երկիրը Տարուն կը կոչուի. Տարունը՝ «ձորնք, բաժանումն, բաշէ» է: Միւսեւս գիրք Ա. գլ. 34. կ'ըսէ. «Նարեքոյննորն ու թաւան տարի յաւաճը՝ Սենեքերիմ կը թագաւորէր Ասորեստան, զոր իւր որդիքն Աքրամիլէք եւ Սանասար սպաննե-ցին. Սիւրբղու ժամանակ Սանասար Ասորեստանի սահմանները՝ Սիմ լեռն գաղթեց, իր սերունդն են (այստեղ բնակող Սանասուր եւ) Աշնեանց ու Նոփաց բոհաշինները: Միւսեւս (գիրք Բ. գլ. Ը.) կը յիշէ Շարապան անունով բղէնն մը Սանասարայ աննն որ կը տիրէր Արմայ — վերին Տիգրիսի վրայ երկրի մը — եւ Տաւրոս կամ Սիմ լեռան: Թովմաս Արժունի (գիրք Ա. գլ. Ա.) Աքրամիլէք ու Սանասար հայրասպան եղբայրներուն Սիմ լեռն փախելուն պատմութիւնը կը կրնէն, եւ (գիրք Ա. գլ. Ե.) Աշնեանց ու Տարունի մէջանց բնակող Սա-նասունքն ու իւրիքը Սանասարէն սերեալ կը զնէ: Ժողովրդական անախտ վարդապետութիւն գործ-նած այս ազգաբանութիւնը գրեթէ մեծան յեա-նագոյն պատմագիրը կը յիշեն: Մատթէոս Ռա-հայեցի ցամե 971 (այս. Երուս. էջ 9) Ապապա-րականի Սենեքերիմ իշխանը կամ Շահնշահ՝ որ-գին «Ապուստոլի» որդւոյ Աշոտայ, որւոյ Գերեմ-կանն, որւոյ Գագիկայ՝ արժունի ազգաւ, Սա-րասարն յաւաճը կը բերէ: Արդան իւր Աշխա-հագրութեան մէջ (Ս. Մարտի, Мém. Բ. էջ 430) «Արժունիք Սասան է, կ'ըսէ: Բար-Երբեքն (էջ 208) Տաւրոսի տարածութիւնը կ'անմիտի Բէթ Կարդու երկրին ձեքել-Գուգիքն ու այն տեղի վրայ, ուր նոյ առաջին անգամ իւր տա-պարին հետ ոտքը ցամաք դրաւ. «Աքրամիլէք ու Սանասար Կորդուաց լեռները փախան, ուր անոնց ազգը Հայոց հետ խառնուեցաւ»:

Ասորի կրօնաւորին յարմարեցած այս ամբողջ զոյցներուն մի միակ հինն են Ս. Գրոց Սենեքերիմայ որդւոց Արարատ փայտեղուն վրայ տուած տեղեկութիւնն ու Սանասարայ — որ Սարասարայ փոխարէն շինուած ձեւափոխութիւն մըն է — անունն Սանատուն անուն ժողովրդեան հետ ունեցած առ երեւոյթ նմանութիւնը։ Այս ժողովրդութեան իրականութիւնն որմէ սերած ըլլալը չենք կրնար հետեցնել այս զոյցներէ։ Եւ ասով ասորական ժամանակը մեր խազարկութեան համար յառաջուան պէս մոժէ կը մնայ։ Ցարոսի հայերէն Սիւն, Սիւն, Սիւն անունը կրնայ ի կարօտութեան հայերէն սիւն, իւն, իւն բառին իբրեւ մէկ այլափոխեալ ձեւն առնուիլ։ Ամենեւին պէտք մը չենք տեսներ սեմական ժողովրդաց առաջին հայերէնքը Ցարոս փոխադրելու, թէպէտ եւ Ցարոս երկրորդ ժամանակ սեմական ժողովրդաց դէմ ռազման զինող պատենէն եղած է։ Բարեւոյն, բարեւութիւն, իմաստով սեմական բառ մըն ալ կայ, որուն դիմաց Յոյները σαυός կը դնեն։ Խառնորդ կամ զարտադրող աւայնաւորը՝ Ցարոսի Σαυό-χαρτα (ասոր. Samo-kerth) ամբողջն անուն մէջ ալ երևան կ'ելլէ, զոր Մաւրիկիոս հիմնարկած էր, եւ յայտնի կը տեսնուի որ Սանասարէն ռազմանին մէջ կ'իյնար։ Չենդական Ջըւան, Ջըւանը անուն զաւով՝ յիշելու է Բուեդէհէյն (25, 2) Ջըւանը։ Այս անունը կը կրէր Տուգ-Մէշէյնի վերեւը Ալթուրի մէկ մասը։ Հերթ մօտեք Վասպուրականի Ջարուսի գաւառէն գաւառ նկատողութեան առնելու է Ուենիոսի յիշած Ջարսանդան, որ տեղւոյ անուն է. այստեղ՝ Տիգրիս Վանայ լճին մէջն անցնելէ ետքը՝ կ'ելլէ եղբ. ըստ այսմ՝ Բաղէշի Նիմրուտ-տաղին կամ Սալապահի շղթային քաղաքներէն մին պիտի ըլլայ։

Ստեփաննան, զոր՝ ինչպէս թիւ մը ետքը պիտի տեսնենք, Մ. Խաղանդայ աշխարհադարձութեան եւ Մաւրիկիոսի ժամանակէն Բիւզանդեան գրութեան մը մէջ կը գտնենք, կամ այն հին ժամանակն է, երբ Նշաւտան կամ Վալիստան ցեղէ նախկին բնակչաց բնակավայրներ Ցարոս լեռան ամբողջ աղեղը, — այս պարագայի մէջ բեւեռագիր արձանագրութեանց լուսութիւնը զարմանայի է, — եւ կամ՝ յաջորդ ժամանակներէ է, որոնց մէջ թէ Ասորեստանէն այլեւայլ հաստատներ Ցարոս գաղութած ու հաստատուած են (սեպտիմոր բազմաթիւ օրինակներ կ'ընծայեն այս մասին. այսպէս ի մասնաւորի Ամթայ գաւառին Տուշիտ ամրոցին շընակարդ այսպիսի բնակիչք եկած են, ինչպէս որ խոյթէ ալ Սամարիա գաղմտոնքեր եղած են), եւ թէ Արամայեցիք սկսած են Ասորիքի ու Միջագետաց տափաստաններէն դէպ ի հիւսիս Ցարոսի բարձրագաւառը դիմել, այնպէս որ ամբողջ Ծոփը Ասորիքից ու Արամայեցիներով լեցուն է։ Ամբողջ Տիգրիսի ականց ռազմաները՝ Բրաքուր մէջ հոս հոն դուռած՝ ասորի անունաց մնացորդք այսօր ալ կը գտնուին։ Հաստ եւ շատ տարաբնակական են այն ցուցմունքը՝ անուանց խառնը նմանութիւնք՝ որ առաջինն ընդունելու ի նպաստ կ'ելլեն։ Այսպէս՝ Ասորիքի մէկ արձանագրութեան մէջ Սանասան բերքը կը յիշուի՝ Մագպի երկրի, Բիկին՝ «բերեւալեւան», մօտերը։ Բագլաթ-Բաղար Գ. ի արձա-

նագրութեան մէջ Ուարտուէ մինչեւ Կումնուք ամառը ու անառիկ բերքը կը յիշուին, ասոնց մէջ են Սասու եւ Կումնուք։ Ասոնց սեմական (արամայական) ծագումը ցուցնող ձեւեր կան. Գ. օ. Սանասանա՝ Գապուի (Վասի-Սէմեմի) լողով տեղ մը, — յիշենք նաեւ Սանասարով իշխանը — եւ առհմանակից Խալիք կամ Խալիք կը ցուցնեն Ս. Գրոց Խութ (Χούθ, Χουθ, ասիէ Χουθαιος Յովսէպ. Հնարխոս. Թ. 14, 1—3) անունը համեմատութիւնը։ Խութ ասորին Միջագետաց մէջ տեղ մըն է, զոր արդէն Թովմա Արծրունի յիշատակած է։ Բայց այսպիսի համեմատութիւնք կամ նմանութիւնք ինչ կրնան ցուցնել։ Հետագատութեան ընթացքին մէջ առաջին անունայնչալ ձեւերուն պիտի ծանօթանանք. Գ. օ. Սանան, Սանան, Սասուն եւ արարեքին Սանասան՝ որ յազ. ձեւ է. ի դիպուածի որ այս ձեւոյն մէջ կրկնութիւն չկայ եւ վերջին վանկը կրնայ ընթել, պէտք կ'ըլլայ սանասան մը գոյութիւնը ցուցնել։ Հայերէն լեզուի ուղեղն համեմատյն Սանասուն կրնայ ըլլալ ան (աշակերտ) գոյականէ, ո զօգիչն եւ անն բոլորանուն (Գ. օ. կաթն-ա-սուն). բայց այս ստուգաբանութեամբ յարմար իմաստ մը չ'իլլէր։ Թովմա Արծրունի խալիք հայերէն նշանակութիւն մը կու տայ. այսինքն խալիք կամ խոյթ՝ ցիլ ժայռ, պատենէլ եւն կը նշանակէ։ — Հիմայ կ'իշխանք քրիստոնէական ժամանակը, յորում երկու անուններն ալ որոշ երևան կ'ելլեն։

(Հըրոն-Կիւն.)

ՄԵԼԵԲԵՍԻԷ

Գոյարձայ գիտութիւնը։

Հին աշխարհիս ամենն քաղաքակիրթ ազգաց նկատմամբ կը պատմուի, որ ցորենեղէնը խմորեցնելով անսակ մ'ըմպելիք կը պատրաստէին. անշուշտ ասոնց լողով պէտք ենք ննխադրել մեր արդի քարեղծոյ սկզբն ու ծագումը։ Թեոփրոստ եւ Գիփորոս Միկելիսցի ի'տաւն-դեն թէ Եգիպտացիք՝ «գարւոյ գինի» կը շինէին. եւ որովհետեւ Նեղոսի ափանց այս բնակիչք՝ ինչպէս պատմութենէ գիտենք, ամենն հին ժողովուրդներէն են, ուրեմն քարեղծոյ գիւտն Եգիպտացեաց պարտական ենք։ Փարաոնք շատ երբ սիրէին գարւոյն հիւթը, եւ իրենց երեսելի գործատունն հաստատուած էր ի Բեղուսիոն (այժմ՝ Թինէ), որ Ստորին Եգիպտոսի մէջ քաղաքմընէ։ Այլեւայլ կոթողներու (obelisque), մեհնարոշներու մէջ գարեղծոյ վնայ աստ անգ յիշատակութիւնք գտնուած են. նաեւ Եգիպտաց գեղածածկալ ափունքն գտնուած յիշատա-